

О. С. Комар

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

Викладач кафедри іноземних мов

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: РОЛЬ ВПРАВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РІЗНИХ АСПЕКТІВ МОВИ

Останнім часом і в нашій країні, так і за кордоном, все більшою популярністю користується комунікативна (комунікативно-функціональна) лінгвістика, основні положення якої визначаються наступним:

- комунікативний процес, як особливий вид діяльності, спрямований на встановлення, підтримування та обмін інформацією між людьми, де можна виділити дві взаємодіючі сторони - лінгвістичну і соціальну, оскільки будь-яка комунікативна активність визначається конкретною ситуацією спілкування і відбувається на основі певних умов, що безпосередньо впливають на її організацію та спрямованість;
- використання мови відбувається у межах ситуації спілкування і впливу на стратегію комунікативної активності учасників цього спілкування, тобто виключається вживання висловлювань, не пов'язаних з контекстом;
- в якості комунікативної одиниці розглядаються певні дії, які можна назвати мовними актами (слова, словосполучення, речення): заперечення, пояснення, прохання, запитання, вдячність тощо. Значущість елементів мовного акту у межах комунікативної активності визначається зв'язним текстом, де визначені їх функції і значення;

- мовні наміри учасника комунікативної активності зумовлюють виникнення мовленнєвого акту, де враховуються наявні знання про учасників спілкування, мету спілкування, тему, місце, умови тощо;
- усне спілкування є найбільш природною і поширеною формою, яка проявляється найчастіше у вигляді діалогу; тому, в процесі дослідження і викладання мови доцільніше рухатися від умов і функцій спілкування до систематизуючих елементів, а не навпаки[4: 85].

Отже успішність комунікації, передусім, залежить від:

а) намірів, бажання вступити у взаємодію, тобто здійснити мовленнєвий намір;

б) уміння висловлювати мовленнєві наміри, які дають можливість встановлювати і підтримувати взаємодію з іншими учасниками спілкування, інформувати їх, переконувати, доводити, аргументувати свою точку зору відповідно до теми спілкування тощо;

в) рівня володіння структурними і системними елементами мови на різних її рівнях, від уміння застосовувати їх відповідно до ситуації спілкування;

г) рівня володіння набором елементів мови, які необхідні для реалізації процесу спілкування – як починати спілкування, продовжувати (завершувати) діалог, перехоплювати ініціативу, змінювати тему спілкування[1:53].

Так само як знання лінгвістичного матеріалу, так і навички та вміння є невід'ємною частиною комунікативного володіння мовою, тому, було б логічно навчати усім цим аспектам мови одночасно. Наразі, розглядають три основні підходи до процесу навчання мови, які унаслідок ієрархічної залежності різних аспектів мови можуть направляти викладача і того, хто навчається до інтенсифікації процесу вивчення мови, або навпаки.

1. Лінгвістичний. Підхід, для представлення якого в літературі застосовується термін мовний, що частково обмежує поняття, оскільки він реалізується з опорою, як на мовний, так і на мовленнєвий матеріал. Передусім, цей підхід зорієнтований на

вивчення самого матеріалу, який поданий у вигляді різних підсистем, текстів підібраних за тематичним принципом тощо. В подальшому навчанні передбачається так звана активізація засвоєного матеріалу, після чого учень повинен зробити спробу спілкуватися мовою, що вивчається. Якщо розглядати лінгвістичний підхід з позиції трьох-аспектної структури мови, то мається на увазі саме розділене в часі, послідовне засвоєння різних аспектів мови.

2. Психологічний, або умовно-комунікативний. Підхід спрямований на набуття та розвиток навичок і умінь, мовленнєвої діяльності, а саме, побудову мовленнєвих висловлювань або ланцюжків висловлювань. Методисти зазначають, що відповідно до цього напряму, головним є не оволодіння граматиною, фонетикою і лексикою, а вироблення граматичних, фонетичних і лексичних умінь, що наочно показує, як вирішуються завдання засвоєння лінгвістичного аспекту мови.

3. Комунікативний. Передбачається навчання предмету через взаємодію усіх його трьох аспектів. Одночасно із запам'ятовуванням матеріалу, виробляються уміння і навички мовленнєвої діяльності, які формуються як синхронно, так і залежно від ситуації. Очевидно, що для досягнення цієї мети, необхідне створення умов, що відповідають умовам реального спілкування.

Як писав У. М. Ріверс - з самого початку навчання потрібно розробити ситуації, де учень вмотивований використовувати мову в звичному повсякденному житті – для встановлення і підтримки стосунків з іншими людьми, отримання і передачі інформації, вираження свого відношення до чого-небудь, здатність переконати іншу людину тощо[3: 47].

Комунікативний підхід до навчання мови в 70-80 рр. ХХ ст. проявився досить виразно. У вітчизняній методичній літературі комунікативний підхід представлений рядом робіт, зокрема А. Д. Климентенко, Е. І. Пассова, Г. В. Рогової, В. Л. Скалкіна та ін. Відповідно і на практиці, під час навчання все більше спостерігається

вплив цього явища. Абсолютно очевидно, що і так звані інтенсивні методи навчання, повною мірою використовують комунікативний підхід. Водночас, немає жодних сумнівів, що переорієнтація методики на комунікативний підхід в навчанні має об'єктивний і глобальний характер, що є ключовим у викладанні іноземних мов.

У 70-80 рр. ХХ ст. процес навчання мови був представлений системою комунікативних вправ, які повинні були забезпечити реалізацію комунікативного підходу вже на початковому етапі її вивчення.

Якщо розглянути вправу як повторення однієї і тієї ж дії, то в якості комунікативної форми роботи цей термін ми можемо застосовувати лише умовно, оскільки мається на увазі набір реальних життєвих ситуацій, завдань-стимулів до реалізації дії відповідно до потреб якої-небудь немовної діяльності. Фактично, їх функція, в основному, полягає в тому, аби переорієнтувати мотив з мовної діяльності на діяльність загального типу (трудова) і, таким чином, виробивши учня вміння перетворювати мовну діяльність на мовленнєву дію (А. А. Леонтьєв). Вправи комунікативного типу будуються в основному на понадфразовому і текстовому рівнях. Одна з головних властивостей цих вправ визначається тим, що, виконуючи їх, учень має повну свободу у виборі засобів, змісту вираження і, більше того, вирішує чи доречна комунікація взагалі. По суті, усі ці дії визначаються не лише предметом і метою спілкування, а й персональними інтересами учня. Тут можна відмітити, що подібні вправи повинні будуватися незалежно від системи і послідовності оволодіння лінгвістичним матеріалом. Його семантизація реалізується з опорою на інформацію, отриману в результаті її сприйняття і в умовах, коли учень дійсно хоче висловитися (У. М. Ріверс, И. А. Кузьмічева). Подібний психологічний фон, очевидно, здатний створити необхідні умови для позитивного закріплення знань[2:36].

Отже, можна зробити висновок, що сучасна методика і практика в процесі навчання іноземної мови являють собою не систему, а потужний апарат вправ, який фактично складається з різних систем, кожна з яких відповідає за вивчення одного з аспектів мови. Враховуючи загальну тенденцію до використання комунікативного

підходу, в процесі навчання мови співіснують системи, які взаємно себе доповнюють і знаходять своє застосування в різних пропорціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. London, 1983.
2. Littlewood W. Communicative Language Teaching. Cambridge, 1981.
3. Jack C. Richards, Communicative Language Teaching Today, Cambridge Univ. Press, 2006.
4. Swan M. Practical English Usage. Oxford University Press, 1980.